

"Csak arra lehet számítani, hogy a narkós önmaga is képes rátalálni a narkotikumok nélküli élet értelmére. Mi csak annyit tehetünk, hogy alkalmas helyzetet teremtünk, amelyben megvalósíthatja a saját elhatározását."

Marek Kotanski

Győrik Edit

A drogprobléma megközelítése és kezelése a Tanodában

Készült a Soros Alapítvány Közoktatásfejlesztési Program támogatásával
Budapest, 1996.

Tartalom

Bevezetés.....	1
Miért foglalkozunk a drogproblémával?.....	1
Hogyan viszonyulunk a drogproblémához?.....	3
Mit tesz a Tanoda?.....	5
Hogyan valósulnak meg a mindennapi gyakorlatban ezek a feladatok?.....	7
Ismeretfejlesztés, szemléletformálás.....	13
A próbálkozók, alkalmi fogyasztók kezelése.....	15
Kábítószerfüggők támogatása.....	18
Reszocializáció.....	20
A segítő-tanár szerepe és viselkedése.....	22
A kábítószer-fogyasztók tanítása.....	24
Együttműködés más intézményekkel.....	28
Mi tekintünk eredménynek?.....	30
Személyes zárógondolatok	

Bevezetés

A Belvárosi Tanoda megalakulása óta találkozik és foglalkozik szenvedélybetegekkel. Diákjaink között mindig voltak és vannak is kábítószer- és alkoholfüggő fiatalok.

Ebben a fejezetben szeretnénk bemutatni, hogyan viszonyulunk ehhez a problémához és hogyan dolgozunk vele. Mit teszünk, tehetünk, ha szenvedélybeteg fiatalokat veszünk fel az iskolába? Szeretnénk megosztani tapasztalatainkat és eddig szerzett tudásunkat, mely elsősorban mindennapi munkánkból és az érintett fiatalokkal folyamatosan fenntartott kapcsolatunkból táplálkozik. Mára kialakult gondolkodásmódunkat és megoldási módjainkat elsősorban a velük közösen átélt helyzetek, hibák és eredmények alakították és alakítják folyamatosan.

A veszélyeztetett korcsoport elsősorban az ifjúság. Ezért elengedhetetlen, hogy a pedagógusok - akik nap mint nap találkoznak e korosztállyal - alapvető információkkal rendelkezzenek e témával kapcsolatban. Ugyanakkor a pedagógustársadalom nincs felkészítve arra, hogy reagálni tudjon a szenvedélybetegségekkel kapcsolatban felmerülő kihívásokra és problémákra, hiszen a tanárképzésben nem találkoznak ezzel a kérdéssel.

Az alábbiakban a szenvedélybetegségek közül (kábítószer-, alkohol-, számítógép, szerencsejáték- stb. függőségek) a kábítószer-probléma kezelését mutatjuk be a Tanoda keretei között, mert azt tapasztaltuk, hogy a tájékozatlanság és félelem ebben a témában a legerősebb.

Miért foglalkozunk a drogproblémával?

A Tanodába - megalakulásától kezdve - jelentkeznek kábítószer-fogyasztó fiatalok. Az évek során ebben a szubkultúrában elterjedt a hír, hogy van egy olyan iskola, ahol a drogosok is próbálkozhatnak félbeszakított tanulmányaik befejezésével. Vannak, akiket aggódó barátai vagy végzett tanodások hoznak el, másokat kezelésükkel foglalkozó szakemberek irányítanak hozzánk.

Ez a jelentkezés az esetek nagy százalékában önmagában még nem jelenti azt, hogy az illető a kábítószer-fogyasztás abbahagyásának, vagy akár az arról való beszélgetésnek a szándékával érkezik. Elsődlegesen iskolát keres, ahol úgy hiszi, képes lesz tanulni. Jelentkezésekor általában nem is gondol arra, hogy már az Első Beszélgetésen szóba fognak kerülni a tanulást akadályozó egyéb problémái is. A tanulásról pedig csak akkor eshet szó, ha életvitelén is változtatni kíván.

Az első találkozás, beszélgetés a Tanoda Ügyeletén történik. Az ügyeletes (egy segítő-oktató) kérdéseket tesz fel a jelentkező eddigi iskolai pályafutására, élettörténetére, jelenlegi életkörülményeire, életvitelére, szabadidős tevékenységére, terveire, céljaira vonatkozóan. Az odafigyelés, ráhangoltság és bizalom légkörében a bajban lévő fiatal hamar elkezd beszélni iskolából való kimaradásának hátteréről, valódi okairól, és általában már ezen az első találkozón maga hozza szóba a kábítószerrel való kapcsolatát, aktuális helyzetét. Ugyanakkor az évek során magunk is megtanultunk rákérdezni és jól kérdezni ezekre a problémákra, és kialakult valamiféle "szimatunk" is. Tapasztaltuk, hogy az ember minél több kábítószerrel találkozik, minél jobban figyel és próbálja érteni helyzetüket, furcsa világukat és személyiségüket, egyre inkább meg tudja állapítani, van-e valakinek köze a drogokhoz. **A legfontosabb mégis az, hogy ezek a beszélgetések olyan légkörben valósulnak meg, melyben az érintett fiatal úgy érzi, nem kell sem szégyellnie problémáját, sem félnie.** Próbáljuk megértetni és tisztázni, hogy tanulási elképzelési csak akkor reálisak, ha ezzel párhuzamosan foglalkozni akar egyéb problémáival is, és így áll szándékában igénybe venni felkínált segítségünket. A legtöbben hamar megnyílnak, szívesen és őszintén beszélnek e segítség reményében. Inkább azt tapasztaljuk, hogy a szorongásnál és félelemnél is erősebb a probléma megosztásának igénye egy olyan személlyel, aki meghallgatja és megérti őket, elfogadja helyzetüket, és valamilyen kiutat, vagy legalábbis annak esélyét kínálja. **A jelentkezések nagy száma és az első lépések, a kapcsolatfelvételek sikere a legmeggyőzőbb érv volt amellet, hogy a kábítószer-problémával foglalkoznunk kell.**

Számíthattunk is erre, hiszen az evvel járó életvezetés nem teszi lehetővé sem a mindennapi iskolába járást, sem a tanulást. Így rendszerint kimaradáshoz vezet.

Ráadásul az iskolák légköre, a személytelen, teljesítmény-orientált hangvétel nem csökkenti a veszélyeztetettséget. Sok esetben az eleve labilis személyiségű, befolyásolható, kiábrándult, a világban helyét, szerepét, feladatát keresgélő, de azt nem találó, problémamegoldásban járatlan, szorongó serdülő ebben a légkörben még elveszettebbé válik, s így még könnyebben fordul a látszólag megoldást kínáló kábítószeres világ felé. Az iskolából való kimaradás pedig az ebben az életszakaszban meghatározó perspektíva - a tanulás mint életesélynövelő tényező, s konkrét napi feladat - elvesztését is jelenti. Ezen túl megszakad az utolsó kapcsolat a felnőttek, egészséges kortársak, a lehetséges támaszok, segítségék, minták, kivezető utak világával. Az érintett fiatal még jobban elmagányosodik, és egy szűk szubkultúra - számára vonzó, valójában - minden perspektíva nélküli, kilátástalan világába kerül. Életét és lehetőségeit itt már nem az emberi kapcsolatok és az azokból táplálkozó továbblépés, fejlődés esélye, hanem kizárólag az "anyag" (a kábítószer) határozza meg. Minden gondolata és lépése ennek megszerzése körül forog. Személyisége teljesen eltorzul. Szabályok betartása, de ugyanakkor valódi kapcsolatok, értékek, hit és önbecsülés nélküli élet ez, ami pszichésen, morálisan, szellemileg és testileg is roncsolja, elpusztítja az embert. Olyan örvény, amiből nehéz a visszaút. Egyedül, támogatás nélkül talán lehetetlen is.

Tudjuk és tapasztaljuk azt is, hogy mára a kábítószer szinte szerves része a fiatalok világának. Különösen jellemző ez a Tanodába jelentkezők esetében, hiszen ők az átlagnál veszélyeztetettebbek. Mindannyian egy deviáns karrier elején vagy annak közepén tartanak. Életmódjuk következtében az esetek nagy százalékában elkerülhetetlen találkozásuk a kábítószeresekkel, lelkiállapotuk pedig fokozottan hajlamosítja őket azok kipróbálására. A kábítószer-problémával foglalkozni tehát elkerülhetetlen a Tanodában.

Hogyan viszonyulunk a drogproblémához?

Tapasztalataink alapján meggyőződésünké vált, hogy **a drogfogyasztás - mint minden más deviancia-probléma - csak tünet, melynek hátterében sok egyéb rendezetlenség áll.** Kevés a biztonságos kapaszkodó a fiatalok számára egy egészséges és értelmes életvitel kialakításához. A társadalom által is preferált vagy megvalósított értékek, életformák bizonytalanok, a gyakorlatban ritkán működőképesek, zavarosak, torzok, vagy adott esetben elfogadhatatlanok (pl: család, fogyasztói magatartás, stressz, frusztráció). Ugyanakkor kevésbé jellemzi környezetüket azoknak az értékeknek, magatartásformáknak a jelenléte, megvalósulása, melyekre egy fiatal mindig érzékeny, amikhez könnyen tudna csatlakozni, alkalmazkodni: együttérzés, szeretet, barátság, tartalmas emberi kapcsolatok, őszinteség, bizalom. Kevés az értelmes, az intellektust és a pszichét igénybe vevő, lekötő, vagy kreativitást igénylő feladat. Azok a kérdések, melyek egy serdülőt foglalkoztatnak, csak nagyon ritkán merülnek fel az iskolában vagy a családban.

A Tanodában kialakított álláspontunk szerint **a drogprobléma megközelítésében nem megoldás a veszélyekre való figyelemfelhívás, vagy a drogfogyasztás pusztá tiltása.** Figyelmünket elsősorban a szenvedélybetegségek hátterében lappangó problémák megoldására és tudatosítására kell fordítanunk, s ezzel párhuzamosan olyan tanulási lehetőségeket, módot és tartalmakat kínálunk, melyek elfogadhatók, elvégezhetőek és értékesek e fiatalok számára. Mondhatjuk úgy is, hogy **nem a drog, hanem az ember, a teljes személyiség áll érdeklődésünk középpontjában,** azt próbáljuk megérteni és változásában támogatni.

Közös munkánk során megértettük, hogy ehhez egy eszköz lehet az iskola is. A kábítószer-fogyasztó fiatal számára azt a konkrét esélyt jelentheti, ha változni akar - melynek első lépése az ő esetében a drogoktól való megszabadulás -, hogy abban itt segítséget és támogatást kaphat, majd tanulhat és érettségihez juthat. Az iskola mint léttér a kortárs kapcsolatok elsődleges színtere ebben a korban. Nap mint nap találkozhat olyan társaival, akik már végigjárták ezt a nehéz utat, és építeni kezdhet más, drogmentes kapcsolatokat. A reménytelenség és magány, amiben eddig élt, megszűnhet, és a tanulás során célok fogalmazódhatnak meg, amikért érdemes munkálkodni.

Legfontosabb feladatunknak azt tartjuk, hogy fel tudjuk venni, majd alakítani tudjuk a kapcsolatot a drogfogyasztó fiatalokkal, valódi érdeklődéssel forduljunk feléjük. **Az intézményben olyan légkört próbálunk teremteni, ahová egy értelmes**

élet választásának esélye miatt érdemes bejönni. Ahol a tanulás-tanítás folyamatát is emberi kapcsolatként fogjuk fel. A tanítás részének tekintjük a beszélgetéseket, és akár ezeken, akár a konkrét tantárgy-pedagógiai munkán keresztül segítjük a személyiség fejlődését, változásait. Úgy próbáljuk alakítani magatartásunkat a drogfogyasztókkal, hogy érdemes legyen a Tanodába betérni, visszatérni, és ott új, perspektívákat jelző kapcsolatokat és feladatokat találni. E magatartás fontos része, hogy sikerüljön kialakítani a kölcsönös bizalmat, a kötődést, és ennek alapján a kölcsönös elvárásokat.

Úgy tapasztaltuk, csak annyit tehetünk, hogy biztosítunk egy helyet, lehetőséget és kereteket ahhoz, hogy aki úgy dönt, szakít a kábítószerrel, az kapaszkodókat találhasson nálunk ennek megvalósításához.

Mit tesz a Tanoda?

Eleinte - az első felvételik idején - inkább csak kétségbeesett segítségkérésüket hallottuk vagy éreztük meg, és a felvételükkel kapcsolatos döntés nem feltétlenül tudatos koncepció következménye volt. Csak azt tudtuk, hogy túlságosan is bajban vannak és magányosak ahhoz, hogy kizárjuk őket a Tanoda keretei közül. Mára sokat tanultunk tőlük és velük. Sokkal tudatosabban dolgozunk ezzel a problémával, tudva azt is, hogy a nagy energia befektetés mellett is kevés sikerre számíthatunk, mégis a Tanoda-tevékenység szerves része kell, hogy legyen a kábítószerbetegekkel való foglalkozás. Ezért **minden évben veszünk fel kábítószer-fogyasztókat**, de mára kialakultak azok a szempontok, melyeket felvételüknél figyelembe veszünk:

- hány kábítószer-fogyasztót "bír el" a maximált 40 fős létszámkeret (nem cél és nem is lenne hatékony, ha csak kábítószeresekkel foglalkoznánk);
- a segítők közül kíván-e foglalkozni valaki személy szerint az adott jelölttel (el tudja-e képzelni, hogy segítő párja legyen);
- hiszünk-e abban, hogy felvétele változást indít el drogos karrierjében (biztosan soha nem tudhatjuk);
- kialakult-e valamilyen előzetes kötődése a Tanodával (ügyeleti vagy klubkeretben végzett gondozás, kapcsolattartás, segítő kapcsolat alakulása);
- mit tett ő eddig azért, hogy bekerüljön.

Tudjuk, hogy intézményünk kereteit meghaladja a gyógyítás vagy a rehabilitáció, viszont nagy szerepünk lehet a perspektíva-kínálásban, gyógyulási- és életesélyek megmutatásában, mintaadásban, és új, egészséges kapcsolatok kialakításának kínálásában; vagy pusztán abban - és ez sem kevés -, hogy az el- és megítélés, vagy nem-odafigyelés helyett egy elfogadó magatartást képviselünk. Mint segítő intézmény és mint iskola is kötelességünk, hogy lehetőséget adjunk a drogfogyasztók számára, hogy változtassanak életükön.

Az évek során **kialakultak azok a területek, ahol - a magunk keretei között - részt tudunk vállalni a probléma megelőzésében ill. kezelésében:**

- ismeretfejlesztés, szemléletformálás: a kábítószerkérdéssel kapcsolatos információk nyílt kezelése, saját folyamatos tanulásunk és tájékozottságunk megvalósítása; alapos - a témával kapcsolatos ismeretek minden oldalára kiterjedő

- tájékoztatása mindazon fiataloknak, akik még nem próbálkoztak kábítószer-fogyasztással (megelőző munka);
- az ismerkedők, próbálkozók, alkalmi fogyasztók "megállítása" (esetkezelés és tanítás összefonódása);
- kábítószerfüggők támogatása az absztinenciával és/vagy a felépüléssel kapcsolatos döntés erősítésében (kapcsolatfenntartás a Tanodával ill. egy segítő személlyel);
- reszocializálás hosszabb távú kezelésben részesült, függőségtől megszabadult fiatalok részére, akik a normális, mindennapi életbe való visszailleszkedést tanulják, próbálgatják.

Hogyan valósulnak meg a mindennapi gyakorlatban ezek a feladatok?

Az intézmény tevékenysége és gondolkodásmódja biztosítja azt a keretet, melyek között a kábítószer-fogyasztókat is fogadni tudjuk. Ezen túl munkánkban ezt a területét kiemelten befolyásolja **alapszabályunk, a kortárscsoport támogató magatartása, a segítő pármunka és a személyre szabott tanulási program és mód.**

Alapszabályunk kimondja:

"Alkoholt és kábítószerrel fogyasztani és árusítani a Tanoda működési helyén és idejében tilos! E szabály megszegése esetén a stáb bármely tagja hazaküldhet és igazolatlan napra terjeszt fel, a behozott alkoholt vagy kábítószerrel pedig megsemmisíti.

Ha alkohol vagy kábítószer befolyása alatt állsz, a stáb bármely tagja hazaküldhet és igazolatlan napra terjeszthet fel." (BTA Nappali Tagozat Alapszabálya)

E szabályok kimondása elsősorban azt a célt szolgálja, hogy a Tanoda egy **"tisztá hely"** (kábitószer- és alkoholfogyasztás-, valamint árusításmentes) legyen. Ez nemcsak az intézmény működőképességének feltétele, hanem elsősorban az érintettek védelmét szolgálja. E szabály megvalósulása biztonságot és védelmet jelenthet számukra. Lehetővé teszi, hogy egy olyan környezetbe jöjjenek, ahol nyugodtan tölthetnek el néhány órát. Ugyanakkor a problémában nem érintett diákjaink védelmét is célozza. Természetesen, egy szabály pusztán kimondása - még ha az érintettek maximálisan egyet is értenek vele - még nem jelenti annak automatikus megvalósulását. Különösen érvényes ez kábítószerfüggők esetében. Hiszen ez az elvi egyetértés egyáltalán nem jelenti azt, hogy képesek abbahagyni a drogfogyasztást. (Ez csak egy olyan terápiás közösségben érhető el, ahol az együttléte állandó.) A Tanodában ez a szabály inkább a szándékot, az alapvető hozzáállást jelezheti, és fontos eredmény, hogy diákjaink és az érintettek is segítenek, törekszenek ennek betartására. A Tanoda területén nincs árusítás és titkos fogyasztás sem. Úgy tűnik, a szubkultúrában elterjedt és kialakult rólunk az a kép, hogy itt nem érdemes árusítással próbálkozni. Ennek elérésében nagy segítségünkre vannak diákjaink és azok a kábítószer-fogyasztók, akik elkezdtek velünk dolgozni. Néha - különösen az első években - előfordult, hogy megjelent a Tanoda területén egy-egy "dealer" (kábitószerrel árusító személy). Ezekben az

esetekben pánikszerű együttműködés alakult ki pillanatok alatt, és maguk a kábítószer-fogyasztók is segítettek abban, hogy viselkedésünkkel azt közvetítsük: árusoknak itt nincs helye és terepe! (Amikor a kívülről jövő, nem tanodás kábítószeret kínált, mindenki elutasította és kikérte magának a feltételezést, hogy itt vevőkre található.) Senkit nem érdekelt az, amit kínáltak. Nem volt nehéz még a kábítószer-fogyasztókkal sem megértetni szándékainkat és támogató magatartásunk - mely az ő védelmüket is szolgálja - együttműködésre készítette őket. Saját esélyeik és közös munkánk érdekében tartják távol a "dealereket".

A helyzet bonyolultabb, amikor egy kábítószerfüggővel tartjuk a kapcsolatot vagy vesszük fel az iskolába. Hiszen egy komoly függőségben szenvedő beteg soha nem tud szabályokat betartani. A napi szükséges drogmennyiség megszerzése érdekében árusítania is kell. De velük is próbáljuk megértetni, hogy a Tanoda területén miért nem kínálhatnak senkinek kábítószeret. Ennek elfogadását sem tiltással vagy tekintélyelvű megközelítéssel próbáljuk elérni. Inkább bizalmukat próbáljuk elnyerni. A legnagyobb erő azonban a diákok és a segítők együttműködése ebben a témában. **Az a légkör, melyben minden kábítószerrel kapcsolatos kérdést, eseményt nyíltan kezelünk** és az egyénizéseken (segítő és párja heti rendszerességű beszélgetése) sokat beszélgetünk erről, **az egyetlen garancia arra**, hogy a Tanoda "tisztá hely" maradjon. Diákjaink mindig tájékoztatnak bennünket és egymást is, ha valaki kábítószerrel kínálja őket, még akkor is, ha az illető tanodás diák. Gyorsan megértették, hogy ez nem "spiclikedés", hanem közös munkánkat és a kábítószeresek érdekét is szolgáló együttműködés. Így az információk a Tanodán belül mindig gyorsan körbejárnak, és egy felmerülő problémát azonnal kezelni lehet. E kezelés alatt elsősorban az érintettekkel való megbeszélést értjük. Soha nem fenyegetőzünk például az iskolából való "kirúgással" vagy a segítő kapcsolat megszakításával ezekben az esetekben. Mindig kérünk és érvelünk. Van, hogy keményen, de mindig abból a célból, hogy folytathassuk az együttműködést. Úgy látjuk, ez a hangvétel célravezetőbb. Az, hogy egy kábítószerfüggő fenntartja-e a kapcsolatot velünk vagy nem, úgysem a mi döntésünk, kizárólag és mindig az övé. De amikor már kialakult valamiféle kötődése a Tanodához, tapasztalataink szerint próbálja betartani ezeket a kereteket, időről időre visszatér és tart e kapcsolat megszakadásától.

Ez az "itt úgymint mindenki mindig, mindent tud" légkör, úgy tűnik, nagy segítség a szabályok betartásában. Talán ez az, ami inkább tekintélyt ad és megvéd bennünket a dealerektől. Biztos, hogy szerepe van ebben annak is, hogy az árusítás büntetendő

cselekmény, és egy ilyen légkörben nem eltitkolható, így a dealer szempontjából veszélyes hely a Tanoda.

Fontos az is, hogy az itt töltött idő alatt munka-, tanulásképes állapotra törekedjünk. Ezért mondjuk ki az alapszabályban, hogy kábítószer befolyása alatt nem lehet a Tanodában tartózkodni. Azt sugalljuk ezzel, hogy nem hisszük és nem fogadjuk el azt a gondolkodásmódot, melyre a kábítószer-fogyasztók sokszor hivatkoznak (különösen a marihuána- és hasisfogyasztók), hogy lehet, sőt hatékonyabb egy ilyen állapotban tanulni. (Sok példát is tudnak felhozni e gondolkör igazolására a művészvilágból, az irodalmi életből stb.) Erről a gondolkodásmódról lehet vitatkozni, de mivel a mi célunk a szenvedélybetegségtől való megszabadulás támogatása, legyen szó bármiféle kábítószerrel, mindig, minden helyzetben azt képviseljük, hogy annak fogyasztása torzítja a személyiséget és a tanulási képességeket is. Arra törekszünk, hogy a hozzánk járó fogyasztók betartsák ezt a szabályt. Mivel a mindennapi iskolába járás és az ott elvégzendő feladatok egy keretet adnak az életmódváltáshoz, e szabály betartását végtelen türelemmel, nap mint nap elmondva képviseljük. A drogokkal először találkozó vagy alkalmi fogyasztók esetében a szabály megszegésének következménye - az igazolatlan nap -, úgy tűnik, visszatartó erő. Természetesen csak akkor, ha mindez a diák személyének folyamatos támogatásával, egyéb háttérproblémáinak közös feldolgozásával párosul (egyéni, segítő kapcsolat működése). Az ő esetükben még erősebb a Tanoda mint utolsó életesély vonzása, mint a drogok csábítása.

Ismét más a helyzet a függők esetében. Gyorsan megtanultuk, hogy számukra ez a szabály betarthatatlan, és nem jelent semmit. Akkor sem, ha megígérik és látszólag szándékukban áll azt betartani. Eleinte még hittünk fogadkozásaikban, meggyőző "leállni" akarásukban, de hamar ráébredtünk, az ő kezelésükben nem csak ez a szabály nem alkalmazható, de maga a Tanoda sem igazi esély. Mégis foglalkozunk velük, és vannak, akiket fel is veszünk. Komoly problémát jelentett számunkra feldolgozni, hogy ebben az esetben viszont el kell fogadnunk, hogy nem alkalmazható ez a szabály - tehát a magunk és a Tanoda szempontjából ily módon következtelenségbe bocsátkozunk -, nem várható el, hogy "tisztán" jöjjenek be az iskolába. Hogy mégis dolgozunk velük is, azt az első ilyen esetek tapasztalatai érlelték meg bennünk. Reggeli telefonhívások, amikor egy kábítószerfüggő képes volt beszólni, hogy nem tud tisztán bejönni, most mit tegyen. Ha nem jön be, akkor is megszeg egy szabályt, ha bejön - nem "tisztán"-, akkor is. Amikor valaki napokra eltűnt, de a pénteki egyéni időpontjában valahogyan mégis megjelent,

természetesen "beállva" (kábitószer befolyása alatti állapotban). Nem volt könnyű eldönteni, hogy mit tegyünk ezekben a helyzetekben. Eleinte ösztönösen inkább, de mindig amellel döntöttünk, hogy jöjjön be az iskolába. Látszólag talán értelmetlennek tűnik ez a döntés, mert mit lehet kezdeni valakivel ilyen állapotban? Ma már - az eredmények tükrében - mégis úgy gondoljuk, ez a jó döntés. Ezekben az esetekben egyáltalán nem fontosak a szabályok, csak az, hogy szinte érthetetlen módon a kábitószerfüggőben kialakul egy kötődés, ami azt jelzi, a Tanoda mint egyetlen drogmentes kapcsolat, talán érlelni tudja a "leállás" felé vezető döntést. Képvisel egy konkrét lehetőséget és célt: az iskola elvégzését. Tőlük nem várhatjuk el e szabályok betartását és a mindennapi iskolába járást sem. Bár velük folytatott beszélgetéseinkben ennek ellenére mindig ezt képviseljük. (A tanulásról pedig valójában szó sincs.) Ezt azért tesszük, hogy az illető érezze: itt számítanak rá, nem feledkeznek meg róla, és hisznek abban, hogy egyszer képes lesz erre. A kapcsolat fenntartása a célunk, ami segítség lehet a drogoktól való megszabadulás felé vezető belső döntés meghozatalában. S ha ez a döntés megszületik, és az illető bármilyen kezelést kezdeményez, végig támogatjuk és mellette vagyunk annak reményében, hogy később bekapcsolódhat a valódi munkába, elkezdheti tanulmányait egy olyan helyen, ahol ismerik előéletét és ennek megfelelő módon tudnak bánni vele.

Felmerül a kérdés e szabály kapcsán, vajon mindig észre vesszük-e, ha valaki kábitószer befolyása alatti állapotban van. Sokszor és egyre többször igen, de természetesen, sok esetben nem. Eleinte próbálgatták is diákjaink ilyen irányú képességeinket. Valójában őszinte kapcsolatunk az, ami ennél sokkal fontosabb. Soha nem kell találgatnunk, rendszerint azonnal közlik aktuális állapotukat. És ez az őszinteség számunkra sokkal fontosabb a szabályoknál, vagy akár azok betartásánál. Előfordul, hogy maguk kérik az igazolatlan napot. Ilyen esetben gyakran nem adjuk meg, hogy tudatosítsuk bennük, számunkra fontosabb gyógyulásuk és problémáik vállalása, mint a szabályok betartása.

Ezt az őszinte légkört segíti, hogy a bekerülő újakkal minden esetben az első tanítási napon megbeszélve, közösen értelmezve a Tanoda szabályait azonnal elmondjuk, hogy nem biztos, hogy fel tudjuk ismerni, ha valaki kábitószer befolyása alatt áll, és nem is tekintjük ezt feladatunknak. Az ő dolguk, hogy elmondják-e avagy sem, hiszen a szabályok betartása nem nekünk fontos. Ezzel jelezzük, hogy mi csak támogatást tudunk kínálni, de a változni akarás kizárólag az ő döntésük és feladatuk, akaratuk kérdése.

Nagy segítség e probléma kezelésében (is) a **kortárscsoport támogató magatartása**. Fontos, hogy a Tanodába nem csak kábitószer-fogyasztók járnak.

Ilyen értelemben a diákcsoport felfogható egy kortárs önszegítő csoportnak. Akik nem drogfogyasztók, azok számára is fontos, hogy sokat beszélünk, beszélgetünk erről a kérdésről. Nem csak információkat kapnak így a kábítószerkérdésről, de társaikat látva egy elfogadóbb, megértőbb gondolkodás- és magatartásmódot tudnak elsajátítani. Sokszor vállalnak részt például munkánknak abból a részéből, hogy a tanórák (9-14.30-ig) utáni szabadidőben is ki tudjuk tölteni a kábítószeres diákok napjait valamiféle elfoglaltsággal vagy társasággal.

Ez a helyzet ugyanakkor nem feszültségmentes. A más problémával küszködő diákok gyakran nem értik és felháborodnak azon, hogy egy kábítószer-fogyasztó miért részesül "engedékenyebb" bánásmódban. Hogy lehet, hogy napokra, hetekre eltűnhet, hogy késhet, nem vesz részt tanórákon vagy elalszik azokon, csak ücsörög az előtérben, hogy vele milyen sokat beszélgetünk, hogy a vele való törődés mennyi fölösleges energiát vesz el. Ilyenkor persze mindig arról van szó, hogy ők maguk követelnek valamiért nagyobb figyelmet és törődést, s amikor ezt megkapják, felháborodásuk rögtön elmúlik. Természetesen ezekben a helyzetekben mindig újra értelmezzük a kábítószer-problémát, megosztjuk a "háborgó" diákokkal az ezzel kapcsolatos álláspontunkat és teendőinket, újra megbeszéljük, milyen és mit jelent a drogos életforma, és kérjük támogatásukat, segítségüket, valamint türelmüket. Ezt nem is esik nehezükre megadni. Mivel maguk is komoly problémákkal küszködő emberek, általában mélyen érinti őket mások gondja is. Valamilyen értelemben mindannyian mások az átlagoshoz képest, és ezért - legalábbis a Tanodán belül - toleránsabbak a mássággal. Vagy legalábbis világos számukra, hogy senki nem véletlenül került ide, és ez egy sorsközösséget kovácsol.

Egy másik feszültségforrás vagy felvethető kérdés lehet a nem kábítószeresek veszélyeztetettsége a Tanodán belül. Mit tehetünk akkor, ha valaki életében először itt találkozik a drogokkal? Valójában ez a Tanodában csak nagyon ritkán fordulhat elő. Diákjaink megelőző életvitele, sorsa szinte kizárja ezt a helyzetet. Mégis ilyen értelemben egyfajta belső preventív munkát is végzünk. Az ügyeletben, az első beszélgetés alkalmával minden jelentkezőt tájékoztatunk arról, miféle problémákkal foglalkozik a Tanoda, és természetesen arról is beszélünk, hogy itt kábítószer- és alkoholfogyasztó fiatalokkal is fog találkozni. Vannak, akiket ez visszatart a jelentkezéstől, másokat kifejezetten eltanácsolunk. A bekerülés után pedig fokozott figyelmet fordítunk az ő védelmükre (ld. alább).

Ugyanakkor elmondható, hogy működésünk elmúlt hat éve alatt soha nem fordult elő, hogy valaki, aki még egyáltalán nem állt kapcsolatban a kábítószerekkel, itt vált volna függővé. Sokan vannak azok is, akik ki sem próbálják. És ez is nagy

eredmény olyan körülmények között, amikor ma már minden szórakozóhelyen, ahová a fiatalok járnak, jelen van a kábítószer, amikor mindenféle drog könnyen elérhető, beszerezhető (különösen a fővárosban), amikor a házibulik forgatókönyvének a kábítószer-fogyasztás szerves része, és az iskolák sem mentesek e veszélytől.

A kábítószer-fogyasztókkal való kapcsolattartás ill. kezelésük a Tanodában a segítő párrendszeren keresztül valósul meg. E kapcsolat kialakítása és fenntartása jelenti a mindennapi tevékenységet. A stáb tagjai közül nem mindenki vállal kábítószerfüggő vagy fogyasztó párt, de mindenki tanítja őket is, és az alkalmi drogfogyasztással bármelyikünk találkozhat a pármunka során. Vegyük sorra, hogyan alakulnak e **segítő kapcsolatok a kábítószer-fogyasztókkal** az egyes tevékenységi területeken.

Ismeretfejlesztés, szemléletformálás

Feltétele, hogy a stáb tagjai (a segítők) tájékozottak legyenek a drogproblémában, folyamatosan fejlesszék saját ismereteiket. (Többet részt vettünk narkológiai képzésben, közösen dolgozzuk fel az eseteket, a szakirodalmat.) Sokat - talán a legtöbbet - tanulunk természetesen maguktól az érintettektől is. Fontos, hogy a drogprobléma kezelésével és megítélésével kapcsolatban a stábnak közös álláspontja, egységesen képviselt véleménye és hozzáállása legyen. Be kell avatnunk ebbe mindazokat, akik az intézmény dolgozói, de nem vesznek részt a stábmunkában. Ebben a témában megengedhetetlen, hogy pl. egy óraadó más, külön álláspontot képviseljen. A deviáns játszmák (a segítőköt egymás ellen kijátszó magatartás, a következetlenségek azonnali kihasználása) kezdeményezése kábítószer-fogyasztók esetében különösen jellemző magatartás. S fel kell az óraadókat készíteni arra is, hogyan bánjanak a drogosokkal, hogyan viszonyuljanak tanításukhoz.

Az ismeretfejlesztés első lépése az újonnan bekerült diákok tájékoztatása minden tanév elején. Az első hetekben több módon is sokat beszélgetünk arról, mi a kábítószer, milyen fajtái vannak, mit jelent a függőség, hogyan ismerhető fel, milyen egy drogos karrier, életforma; és mik a kábítószer-fogyasztás és kereskedés jogi vonzatai. Fontos, hogy a beszélgetéseket a segítő-oktatók kezdeményezik, először tájékoztatás formájában, vagy becsempészve a témát az első tananyagokba. A tanulásmódszertan órákon pl. ebben az időszakban gyakran a kábítószerkérdéssel kapcsolatos szakszövegeket alkalmazunk gyakorló szöveggént. Mindez jelzi, hogy **a téma nem tabu a Tanodában**. Már az első napokban érezzük hozzáállásunkat, elfogadó magatartásunkat. Ez segíti a szorongások oldását. Hamar kialakul a kölcsönösség, a diákok kérdezni, érdeklődni kezdenek. Tapasztalataink szerint kérdéseiket nem kevés ideje tárolgatják magukban, és nagy a kíváncsiságuk, az érdeklődésük, és persze a tájékozatlanságuk is.

Ezeken a beszélgetéseken gyakran kiderül, hogy sokszor maguk a fogyasztók is mennyire tájékozatlanok. Bemutatjuk a lehetséges és elérhető kezelési módokat, lehetőségeket is (ambulancia, kórház, rehabilitációs intézetek). Elmondjuk hol, mire számíthatnak. Számba vesszük az esélyeket, és nem titkoljuk a gyógyulás útjának nehézségeit, hosszadalmasságát és gyakori kilátástalanságát. Megosztjuk velük saját tapasztalatainkat is.

E beszélgetések megalapozzák további közös munkánkat is. Megértetjük diákjainkkal, miért és hogyan viszonyul a Tanoda a kábítószeresekhez, mit jelent a

napi munkában a velük való "együttélés." Mire számíthatnak azok, akik még nem láttak kábítószereseket, vagy legalábbis nem kellett egy helyen dolgozniuk, tanulniuk velük. A kábítószer-fogyasztók számára pedig ez az időszak a bizalom érlelődésének első korszaka. Megértik, nemcsak a témát kezeljük nyíltan, hanem maguk is vállalhatják ebben a légkörben problémájukat. Fontos számukra, hogy érintetlen diáktársaik sem ítélik meg vagy el őket. A segítőkőről pedig látják, tudatosan foglalkoznak e problémával, és jártasak is a témában. Érdemes és lehet hozzájuk fordulni.

A próbálkozók, alkalmi fogyasztók kezelése

A Tanodában a kábítószer-fogyasztók között a különféle drogokat kipróbálók és azokat alkalmanként (de rendszeresen) fogyasztók vannak a legtöbben. Hogy ki, mit és milyen időközönként fogyaszt, ebben nagyon széles a skála. Vannak, akik egy-két próbálkozás után megállnak, vannak, akik havonta, kéthetente vagy hétvégeken, és olyanok is, akik két-három naponta nyúlnak a kábítószerhez. Tulajdonképpen mindannyiukról külön-külön kellene szót ejteni, mert minden helyzet másféle viszonyulást és beavatkozást igényel. Megpróbáljuk itt mégis egy csoportként kezelve összegezni velük kapcsolatos tapasztalatainkat és tevékenységünket.

Az ő esetükben különösen fontos, hogy a segítő kapcsolat a teljes bizalom keretei között működjön. Aki csak próbálkozik és ezt azonnal megosztja segítőjével, ott gyorsan tisztázhatók a valódi okok, problémák, és azokkal foglalkozva elkerülhető a rászokás. Sokszor ilyen esetekben az első kábítószerrel kapcsolatos rossz élmények maguk is segítenek. Bár a rossz élmény mellett a kábítószer kipróbálása mindig nyújt a problémáitól menekülő serdülőnek pozitív élményeket is a könnyebb megoldás útját kínálva. Hiszen az "anyag" hatása alatt minden olyan egyszerűnek, elviselhetőnek és megoldhatónak tűnik. És ez az élmény sokszor erősebb az utána következő rosszullétnél is. Ezért nagyon fontos, hogy az ilyen helyzetekben legyen valaki, akiben a serdülő megbízik, akivel megosztható ez a furcsa, vegyes élmény, és ez a személy ekkor támogatást adjon a nehezebb út, a problémákkal való szembesülés fáradtságos munkájának választásához. Ez a megértésen túl - a bizalom légkörében - sok esetben kemény szavakkal érhető el. Gyakran vázoljuk ilyenkor érintett párunknak kertelés nélkül, akár naturális részletekkel leírva, milyenné fog válni, milyen lesz az az élet, amit akkor választ, ha a drogfogyasztásnál marad. Leírjuk a lassú lepusztulás folyamatát. De fontos az is, hogy **nem szidjuk meg, nem vonjuk felelősségre**, amiért kipróbálta. Nem a megtörténttel foglalkozunk - annál is inkább nem, hiszen fontosabb, hogy elmondta és ez saját félelmeit, bizonytalanságát is mutatja, - hanem a jövővel, esélyeivel, lehetőségeivel és azzal, mit tehetünk közösen. Gyakran persze ez is kevés, és nem tehetünk semmit. Végig kell néznünk, ahogy újra és újra kipróbálja. Egy végtelen türelemjáték kezdődik, aminek kimenetele szinte soha nem jósolható meg előre.

Az alkalmanként fogyasztókkal egy olyan munkába kezdünk, ami sokszor teszi próbára türelmünket és hitünket abban, vajon érdemes-e ennyi energiát befektetni. De ha csak egy valaki is meg tud válni a kábítószerből, az olyan öröm, ami mindig erőt ad a továbbiakhoz, és ez nem egyszer történt meg a hat év alatt. Hozzáállásunk

alapja ezekben az esetekben, hogy minden szabályt és elvárást megpróbálunk ugyanúgy megkövetelni, mint azoktól, akik nem kábítószer-fogyasztók. Ez a munka adott esetben már az ügyeletben elkezdődik. Betartandó időpontokban és elvégzendő feladatokban állapodunk meg időről időre. Ez jellemző a Tanodába való bekerülés után is. Maga a bekerülés ténye, az iskola mint életvezetés szervező keret, az újra értelmes mindennapok felcsillanó lehetősége, az új kapcsolatok és feladatok esélye olyan nagy öröm, hogy az első hetekben nagyon nagy az elszántság. Az eddigi üres kilátástalanság helyére a tartalmas mindennapok lehetősége lép. Az érintett fiatal úgy érzi, és nagy elhatározást tesz: most változtat eddigi életén. Néhány hétig mindez megvalósulni is látszik. De az első lendület hamar megtörik. A legapróbb konfliktus, feszültség, sikertelenség vagy csábítás, a régi barátok - akik nehezen engedik el a közülük valót - hívó szava elég ahhoz, hogy újra a kábítószerhez nyúljon és kezdődnek a késések, a tanulás, a napi feladatok elhanyagolása. Ekkor áll mellé segítőtje. Nem vonja felelősségre, és napról napra újra és újra elmondva képviseli ennek az új életnek az esélyét. Feldolgozza vele a kudarcokat és közösen tudatosítják azok okait. Ettől kezdve törekszünk a pontos bejárás elérésére, az óralátogatások folyamatosságára, a tantárgyi feladatok végrehajtására, valamint a kábítószer-fogyasztás alkalmainak csökkentésére. Mindenkinél onnan indulunk, ahol ő tart, és minden apró eredményt pozitívan erősítünk meg! Aki eddig egyáltalán nem tudott felkelni, attól például nem várjuk el azonnal, hogy 8.30-ra érkezzen, de mindig tudatjuk, hogy ez a cél. Az érkezés időpontját hetente vagy akár naponta szabályozzuk. Mindig együtt örülünk egy teljesített megállapodásnak, feladatnak, de azt is képviseljük, hogy ez csak részeredmény. Ez persze napi, nagyon intenzív odafigyelést, törődést igényel a segítő részéről. Ezt az érintett diák együttműködése teszi lehetővé. Ha ő is figyel önmagára, ha minden nap megkeresi segítő párját, ha együttműködik az elvárásrendszer kidolgozásában saját javaslataival - márpedig az esetek többségében ez történik -, ez az odafigyelés könnyebben megy és a segítő nem fárad el. Ez a törődés mindig nagy élmény a kábítószer-fogyasztók számára. Olyan rég nem tapasztalt érdeklődés személyük iránt, amiről már lemondtak. Ilyen értelemben nagy a motivációs ereje. Persze, itt is mindennek a kulcsa az: mit akar ő. Azt soha nem szabad elfelejtenünk, hogy problémáját nem mi fogjuk megoldani, és ezt benne is minden esetben tudatosítanunk kell. Mindezzel párhuzamosan megkezdődik az egyénizéseken a háttérproblémák feltárása, elemzése, tudatosítása, a kiutak, megoldások közös keresése.

Ezek a fiatalok gyakran vesznek igénybe mindeközben más segítségüket is. Kórházi elvonókúrára fekszenek be vagy ambuláns gyógyszeres kezelést kezdenek el. S bár magunk, az elmúlt évek tapasztalatai alapján ezekben a kezelési módokban nem igazán hiszünk (mert nem talákoztunk még senkivel, aki egy vagy akár több ilyen kezelés után abbahagyta volna a kábítószer-fogyasztást), mégis támogatjuk őket e döntésükben. Segítünk felvenni a kapcsolatot, ha igénylik, a megfelelő szakemberekkel és intézményekkel. A kórházi kezelés ideje alatt folyamatosan látogatjuk őket és ebben a tanodás diákok jelentős részt vállalnak. A legnagyobb probléma, hogy ha sikerül is túljutni a fizikai függőségen egy ilyen gyógyszeres kezelés eredményeként, avval nem szűnnek meg a valódi személyiség- és lelki problémák, vagy azok a szorongató élethelyzetek, amik a kábítószer-fogyasztást eredendően kiváltották. Ezért is próbálunk a Tanodában inkább egy **szocializációs terepet** nyújtani, ahol biztonságos körülmények között lehet a drogfogyasztás háttérében felgyülemlett problémákkal foglalkozni, és azokból adott esetben felépülni. Sokszor tapasztaltuk, hogy amikor a személy megerősödik, választ talál önmagával kapcsolatos kérdéseire, megtanulja vállalni és kezelni saját problémáit, feladatokat és célokat tűz ki maga elé, perspektívákat lát életében, elkezd komolyan tanulni, mert már hisz abban, hogy képes rá, megszűnnek szorongásai, önértékelése pozitív irányban mozdul el, képes lesz önmagán kívül másokra is figyelni, a kábítószer másodlagossá válik és meg lehet válni tőle. Már nincs mit pótoljon, helyére más, fontosabb értékek kerülnek.

Esetükben tehát pusztán a drogfogyasztással való közvetlen foglalkozás kevés és mindenképpen eredménytelen lenne. **A segítő kapcsolat valódi tartalma a háttérproblémák feldolgozása. Az intézmény pedig értelmes feladatokat, tartalmas emberi kapcsolatokat, olyan légkört kell, hogy kínáljon, amiért érdemes ott lenni, amiben érdemes mindenkinek saját helyét és szerepét megtalálnia, amiből hosszú távra is táplálkozni lehet.**

Erről meggyőződhattünk abban az esetben, amikor valakit az együttműködés teljes hiánya miatt végül is elküldtünk az iskolából. Titokban reménykedtünk abban, hogy az a hiány, amit az egyetlen esély elvesztése jelenthet, talán felrázza az illetőt. S ez így is történt. Néhány hónap múlva a következő felvételi beszélgetésre újra elhívtuk, és ott elmondta, mi mindent gondolt át ez idő alatt, és mennyire üresnek, unalmasnak és reménytelennek érezte életét. Komoly döntést hozott arról: szakít eddigi életvitelével. Újra felvettük, azóta is diákunk, idén érettségizik, és a vizsga sikeres letételére minden esélye megvan.

Kábítószerfüggők támogatása

A kábítószerfüggő nem képes sem tanulásra, sem napi iskolába járásra, és főleg nem szabályok betartására. Ilyen értelemben a Tanoda számukra nem esély vagy lehetőség a gyógyulásra. Mégis megkeresnek minket jelentkezési szándékkal, és az is előfordul, hogy felvételt nyernek a Tanodába. Ők azok, akik egyfolytában azt mondogatják, be akarják fejezni, "le akarnak állni", és mindenféle ígéreteket tesznek evvel kapcsolatban. Aztán rövidebb-hosszabb időre eltűnnek, majd újra felbukkannak. Újabb ígéreteket tesznek, amiket megint nem tartanak be. Megtanultuk, hogy mindennapi életüket, kapcsolataikat, gondolataikat és tetteiket kizárólag a kábítószer irányítja. Ez annyira így van, hogy amikor az ember velük beszélget, gyakran úgy érzi, nem az emberrel, hanem az "anyaggal" vált szót. Könnyen és gyorsan akarnak elérni mindent, lehetőleg a legkevesebb energiabefektetéssel. Nem beszélgetnek, hanem beszélnek, rengeteget panaszkodnak és a válaszokat vagy kérdéseket meg sem hallva bármit megígérnek. Sokat kérnek vagy követelnek, de semmit nem adnak. Nehéz kapcsolatot alakítani és fenntartani velük. Ezt közülük azokkal tesszük meg, akik hosszú időn keresztül valamiért mégis visszatérnek. Ha egyszer megkerestek minket, nem feledkezünk meg róluk, és utánuk ugyan nem járunk (ellentétben másokkal), nem keressük meg őket levélben vagy telefonon, de aki visszatér, bármennyi idő is telt el legutóbbi találkozásunk óta, azzal mindig szóba állunk, emlékszünk rá és újra meghallgatjuk, mit szeretne tőlünk. Vannak olyanok, akik egyre sűrűbben térnek vissza, igénylik a kapcsolattartást, és közülük kerülnek ki a felvettek. Úgy tapasztaltuk, ők azok, akiknek a Tanodával való kapcsolat egy újabb lökést adhat az igazi elhatározás felé. Mert ők mindannyian ezerszer elmondják, "le akarok állni", és ezerszer végigcsinálják az elvonókat, majd mindig visszaesnek, a legkisebb nehézség esetén megfutamodnak és a jól bevált kábítószerhez nyúlnak. A kórházba valójában pihenni fekszenek be, és ott is folytatják az "anyagozást", csak kényelmesebb körülmények között. Eleinte sokszor hittünk ígéreteikben és elhatározásaikban. Ma már tudjuk, teljesen mindegy, hogy mi mit hiszünk. Ez csak és kizárólag az ő ügyük, döntésük, és csak akkor valódi, ha valódi tettekkel párosul, és ha a szándék megfelelő segítségre is talál.

Esetükben a Tanoda mint iskola semmit nem tehet. Természetesen nem várjuk el tőlük, hogy tanuljanak, és nem nyomasztjuk őket szabályainkkal. De mindig módot adunk arra, hogy betérhessenek hozzánk és beszélgetünk velük. Jelezzük, hogy ha szakítani fognak a droggal, itt helyük van, és szeretettel látjuk őket. Hogy miért

tesszük ezt? Mert úgy tapasztaltuk, néhány esetben e döntés érlelődésében, bár minimális, de mégis szerepe lehet egy ilyen háttérnek. Egy heroinfüggő lány későbbi "tisztá" időszakában egyszer elmesélte, hogy ezek a találkozások évek óta először azt jelentették számára, hogy valakit nemcsak az érdekelt: ő egy drogos, hanem hogy egy ember. Hogy valaki kíváncsi volt rá és meghallgatta. Akkor gondolt hosszú ideje először arra, talán van még esélye. (Ma is függő, évek óta próbálkozik különféle kezelési módokkal.) Akár hosszú évekig tartjuk így a kapcsolatot többekkel. Jelezve azt, hogy mindig visszavárjuk őket.

Sokszor nagyon apró dolgok igazi jelentőséggel bírnak. Egy függő fiú egy alkalommal - kb. egyéves eltűnése után - visszatérve igazi megdöbbenéssel és nagy örömmel vette észre, hogy neve még mindig szerepel a névsorban. (Azóta több eltűnés után jelenleg a Tanoda diákja, fizikai függőségén túl van, felépülésén dolgozik.)

Ez a kapcsolattartás a Tanodával akkor válik igazi közös munkává, ha valaki elindul a változás útján, és a kábítószerből megszabadulva ugyan, de még nem teljesen felépülve visszakerül hozzánk.

Reszocializáció

A kábítószer-függőségtől való megszabadulásnak csak első és "könnyebb" lépése a fizikai függőség legyőzése, a drogok elhagyása. Sokkal nehezebb és hosszabb az igazi feladat: **a személyiség újjáépítése**. Egy olyan szocializációs folyamat, melynek során nagyon sok mindent kell az érintettnek megtanulnia a drogmentes életvitel megtartásához és számos rögzült rossz tulajdonságán kell változtatnia. Ez történik azokban a rehabilitációs intézetekben, ahol mindezt egy terápiás közösség keretei között valósíthatják meg hónapokon, vagy éveken keresztül együtt élve hasonló sorstársaikkal. (S bár ez a leghatékonyabb kezelési mód, Magyarországon mégis nagyon kevés ilyen intézet működik.)

A Tanoda részt vállalhat a részocializálás folyamatában. Még egy terápiás közösségben felépült és megerősödött kábítószeres számára is nehéz feladat és sok kihívással jár a hétköznapi, normális életbe való visszatérés, az ahhoz való alkalmazkodás. A terápiás közösség nagy védelmet nyújt és ráadásul olyan értékeket közvetít és tesz az érintettek életének és személyiségének részévé, amik a mindennapi életben nem jellemzők: szeretet, alázat, tisztelet, őszinteség, stb. Az intézet elhagyása ugyanakkor úgy lehetséges és biztonságos, ha annak falain túl valamilyen konkrét perspektíva kínálkozik a további életvitelhez. Egy ilyen perspektíva lehet az iskola, a tanulás is. Mégis milyen kevés iskola ad arra lehetőséget, hogy éveket kihagyva, ráadásul túlkorosan folytathassa valaki tanulmányait. Ne is említsük azt, hogyan csökkenek az illető esélyei, ha még kábítószeres múltja is kiderül. Pedig az iskola napi elvégzendő feladatokat, célokat és új kapcsolatokat képes adni. A Tanoda mindenképpen biztosítja ezt a lehetőséget. Különösen kedvező azok helyzete, akiket az intézeti kezelést megelőzően is ismertünk, és így a rehabilitáció ideje alatt is tartjuk a kapcsolatot, vagy már eközben elkezdjük a tanítást, tanulást. Könnyebb így visszatérni és elkezdeni az iskolát, ha az nem ismeretlen terep, ráadásul légköre támogató és a kábítószeres múlt is vállalható benne. Jó átmenet lehet ez a terápiás közösség és a teljes védelem nélküli élet között. Módot ad a további erősödére és továbbfejleszti azokat a képességeket, melyek feltétlenül szükségesek például a munkába álláshoz vagy az önálló életvitelhez, vagy egyszerűen csak a hétköznapi életvezetéshez, az új kapcsolatok megfelelő alakításához. A tanulási lehetőség pedig egyértelműen életesély növelő tényező. Segít kialakítani, megfogalmazni a további életcélokat, terveket, és az azokhoz szükséges konkrét lépéseket. Terepet biztosít az új élet próbálgatásához. Működőképes felnőtt- és kortárskapcsolatokat mintáz.

A kábítószer-függőség nagyon komoly lelki, szellemi, morális és fizikai leépüléssel jár. Hosszú évek esnek ki az ép személyiségfejlődés menetéből. A drogos kapcsolatok egyetlen tartalma pedig az "anyag" mindenáron való megszerzése. Nagyon sok, mások számára evidens viselkedési módot, kapcsolatalakítási technikát egy volt kábítószerfüggőnek tanulnia kell. Rengeteg kommunikációs problémával, önértékelési zavarral küzd. Gyakran viselkedik úgy huszonévesen, mint egy kisgyerek. S gondoljuk meg, vajon tolerálják-e ezt a hétköznapi életben az emberek? Nagyon sok a bizonytalanság és tanácstalanság az elvesztegetett, kihagyott évek miatt. Míg a tanulás ebben az időszakban már egyáltalán nem gond, általában jól, könnyen és fegyelmezetten megy, mert tudatosan választott és perspektívákat kínáló lehetőség, sok probléma adódhat a kapcsolatok megfelelő alakítása terén. Nehéz elviselni azt is, hogy a hétköznapi életben kevés az elfogadás, a szeretet, az őszinteség. Valaki egyszer azt mondta: "különös dolog az emberek számára egy kábítószerfüggő, de még különösebb egy volt drogos."

A Tanoda biztonságos légkörében a kapcsolatalakítás könnyebb, kialakulhatnak az első drogos múlt nélküli barátságok, próbálgathatók a különféle szerepek. Napi konfliktusok adódnak, melyeket meg kell oldani vagy tapasztalni lehet megoldási technikákat. Feladatokat kell elvégezni és sikereket lehet elérni. Az önértékelés pozitív és reális irányba fejlődhet. Ki lehet próbálni és fel lehet készülni a teljesen önálló, akár támogató kapcsolatok nélküli életre. Bár aki egy ilyen utat jár végig, az időközben olyan stabil barátságokra tesz szert, amik erősek és kikezdehetetlenek.

A segítő-tanár szerepe és viselkedése

Legfontosabb tapasztalatunk az, hogy aki kábítószeresekkel akar foglalkozni, az legyen képes **szeretni őket**. A szeretet az, ami lehetővé teszi ezt a hosszú, fáradtságos munkát. Az egyetlen, ami megvédi úgy a segítőt, mint az érintettet a konfliktusok esetén, ami lehetővé teszi a kapcsolat fenntartását. Ez a feltétele annak, hogy képesek legyünk ne a kábítószereshez, hanem az emberhez közelíteni. Mert a kábítószeres nem szeretetreméltó: hazudik, lop, csal, kényelemre törekszik, ügyesen manipulál és bármit megtesz az "anyagért". E mögött kell megtalálni és meglátni a benne is meglévő emberi értékeket, s próbálni megérteni az azokat eltakaró kábítószeres életformát és viselkedési módokat.

Sokszor még így is nehéz kialakítani a kapcsolatot. A kábítószeres nehezen hiszi és fogadja el, hogy valaki segíteni akar neki, hiszen úgy sem tud és miért is tenné? Gyakoriak a kapcsolatfelvétel időszakában az ilyen témákat érintő beszélgetések: miért állsz szóba velem, miért érdekellek, miért törődnél velem, mik az indítékaid? Akkor tudunk erre választ adni, ha mindenekelőtt magunkban tisztázzuk saját indítékainkat. Tudnunk kell, magunk miért vállaljuk ezeket a kapcsolatokat. (S talán ez a válasz mindenkinél más és más, és talán kevés a szakmai elkötelezettség.)

A kialakult kapcsolatban soha nincs értelme veszekedni a kábítószer-fogyasztás miatt. Egyrészt épp elég baj ez az érintettnek, másrészt úgysem lehet a számonkéréssel semmire jutni. **A felelősségre vonás, a szidalmazás, vagy akár a tiltás értelmetlen.** Pusztán az elfogadás és szeretet megrendülését jelzi, és a drogos elfordul az ilyen kapcsolattól. Elveszítjük bizalmát, amúgy is gyenge lábakon álló kötődését. Az ilyen magatartás inkább a saját tehetetlenségünket, elfogyóban lévő türelmünket, bizonytalanságunkat, tehát saját problémáinkat jeleníti meg.

A **türelem** is fontos része ennek a munkának. Legfőképpen akkor, amikor az ember úgy érzi, teljesen fölöslegesen fektet be energiákat, mert nincs változás. Mindig tudni kell, hogy nincsenek gyors eredmények és látványos változások.

A szeretet, érdeklődés, elfogadás és türelem mellett ugyanakkor képviselni kell egyfajta távolságtartást. Ez különösen a kapcsolatnak abban a szakaszában válik fontossá, amikor már kialakult a bizalom s a kötődés. **Jelezni kell a határokat.** A kötődés szinte észrevétlenül alakulhat függéssé vagy mindent elváró követelődzéssé, és átfordulhat a segítő kihasználásába. Ez úgy akadályozható meg, ha tudatosítjuk, a kapcsolatért neki is tennie kell. A segítő nem vehető igénybe az ő kénye-kedve szerint. Kölcsönös elvárásokat lehet és kell megfogalmazni. Nem kell mindig mindent

megtenni, amit kér. Sokkal fontosabb **folyamatosan szembesíteni azzal, hogy problémáját csak maga oldhatja meg**, és önmagáért teljes felelőséggel tartozik. Ebből semmit nem vehet át segítője, és nem végezheti el helyette az ő feladatait. A segítő mindig csak egy támasz, egy minta. Egy biztonságos emberi kapcsolatot teremt ahhoz, hogy a kábítószer-fogyasztó annak támogató erejével dolgozni kezdjen saját változásán.

A kábítószer-fogyasztók tanítása

A tanulást azért tartjuk munkánk fontos részének a Tanodában, mert ez az a konkrét elvégzendő feladat, amit nap mint nap kínálni tudunk. A kábítószer-fogyasztók kezelésében ez is fontos eszközünk. A tanulás esély a fejlődésre és a továbblépésre. Ha csak segítő odafordulásunkat és a beszélgetéseket kínálnánk, az túlságosan is kevés és jelentéktelen lenne. Az iskolai munka és légkör jó kerete a személyiség fejlődésének, változásának. Különösen érvényes ez a Tanodában, ahol személyre szabott tanulási programokkal dolgozunk. Ez nem csak azt jelenti, hogy próbálunk alkalmazkodni minden egyes diák képességeihez, érdeklődési területeihez. Fontosabb az, hogy napról napra személyre szóló feladatokat kell elvégezni. Minden nap van miért bejönni az iskolába, és az ok nemcsak az, hogy minden nap vannak tanórák, hanem mindenkinek van valami elvégzendő dolga. Nagyon sok a heti leadandó feladat, a különféle határidőkkel ellátott beszámolók. Ezek elvégzéséhez az órákon sok segítséget kapnak, s ha ezt nem veszik igénybe, egyedül kell megoldaniuk azokat. Maga a tanulás is sok konfliktust, sikertelenséget, kérdést vet fel. Ezek is megoszthatók a segítőkkel. Ugyanakkor a tananyag, az olvasnivalók, az egyes tudományterületek témái gyakran hívnak elő mélyre rejtett személyes problémákat. Ilyen értelemben is jó eszközök a segítő munkában. Így a tanulási keretben is szó eshet az egyéb problémákról, alakulhatnak beszélgetések.

Ezen túl az érettségi megszerzésének konkrét életesélynövelő jelentősége (munkába állás, továbbtanulás) és motivációs szerepe lehet. Ez a lehetőség a kábítószer-fogyasztók szempontjából életvitelük miatt eddig csak az irreális vágyak között szerepelhetett. Az érettséginek esetükben "az ember érett lesz", felnőtt és egyedül életképes jelentéstartalma is érvényesülhet és meghatározó. Érthető ez, hiszen olyan eredmény születik meg az érettségi pillanatában, ami néhány évvel azelőtt még elérhetetlen, elképzelhetetlen és alaptalan volt. Ez a bizonyítvány azt is jelképezi, hogy mégis alkalmas vagyok rendezett életre és ezért tettem, nem is keveset.

A kábítószer-fogyasztók tanítása elsősorban egy tanulásmódszertani, és a gátakat, szorongásokat oldó folyamat. A legfontosabb probléma nem az intellektuális képességek hiánya.

Nincs önbizalmuk és sok, a tanuláshoz szükséges alapkészség hiányzik: általában nem tudnak lényegyet kiemelni, jegyzetelni, vázlatot írni, a koncentrációs készség hiányában hallás után tanulni, ugyanakkor nincs türelmük olvasni, és nem

tudnak vagy inkább mernek beszélni, vagyis jól előadni azt, amit valójában tudnak. Mindezeket kell és lehet fejleszteni az órákon sok közös gyakorlással.

Tapasztaltuk, hogy eleinte nagy a szorongás is. (Tudom-e csinálni, képes vagyok-e egyáltalán, vajon nem beszélek, gondolok-e butaságot, úgy fogalmazok, mint egy kisgyerek, stb.) Ha a tanár észreveszi ezeket a bizonytalanságokat és támogatón reagál is rájuk, akkor a diák bizalommal lesz iránta, és előbb-utóbb elfeledkezik szorongásairól, kérdezni mer, majd először neki, aztán később már másoknak is be tud számolni tudásáról.

Fejleszteni kell a koncentrációs készséget is. Kábítószer-fogyasztóknál nagyon jellemző a szétszórtság, feledékenység. A tanulás nagyon jó eszköz ennek megszüntetésére, de támogatás nélkül ez sem megy. Gyakran fordul elő a Tanodában, hogy közösen olvasunk (egyvalaki a csoportból felolvass). Ez a jó hangulatú csoportmunka jobban lehetővé teszi az odafigyelést és az érdeklődést is felkelti az olvasás iránt.

A tanulás ugyanakkor nagyon komoly munka. Fegyelemre, figyelemre, összpontosításra szoktat, és ezek hasznos képességek az élet más területein is. Olyan tulajdonságok, melyekben a kábítószer-fogyasztók hiányt szenvednek, s a tanulás révén elsajátíthatják, gyakorolhatják.

Mindig tanítani kell a vizsgázást is. A Tanodában a vizsgák szerepe és jelentősége az, hogy a vizsga egy olyan helyzet tanulása, ahol viselkedési minták gyakorolhatók, melyek szintén hasznosak lehetnek a későbbi hétköznapi életben. Ugyanakkor visszajelzések is, megmérettetések: megtanultam-e, tudok-e sok ember előtt úgy beszélni, hogy megértsék, amit mondani akarok? Ha ez sikerül, visszajelzést kapok arról, mit tettem eddig, mennyit fejlődtem, miben vagyok jó és miben gyenge. Ezen túl a vizsgák mindig fordulópontok, lezárásai egy-egy kemény munkával töltött időszaknak. Ilyenkor mindig át lehet és kell gondolni eddigi befektetett energiáimat, előnyeimet, hátrányaimat, sikereimet, kudarcaimat, fejlődésemet vagy lemaradásomat. Ezért is van az, hogy a vizsgákat (az osztályzatok mellett) mindig egy közös, elemző, értékelő beszélgetéssel zárjuk.

A Tanoda kábítószer-fogyasztó diákjai a tanítás-tanulás tekintetében sem részesülnek külön bánásmódban. Számukra is kidolgozzuk a tantárgyi követelményeket, az elvégzendő feladatok rendszerét és elvárjuk a tanórák látogatását, a határidők teljesítését. Tudjuk ugyan, hogy amíg kábítószer befolyása alatt állnak, nincs szó igazi tanulásról. Nem tudnak koncentrálni, nagyon feledékenyek, vannak, akik képtelenek 55 percet ülni, fáradékonyak, előfordul, hogy elalszanak óra közben, sokan szoronganak, szégyellik tudatlanságukat vagy

értékelhetetlen teljesítményeiket, és nem tudják feldolgozni a kudarcokat. Mégis kitartóan inspiráljuk őket a tanulásra, mert csak saját élmény útján érthetik meg és tapasztalhatják, hogy a sikerekért meg kell dolgozni. Egy-egy vizsga elmaradása miatt nem küldjük el őket az iskolából. A tanulás megtanulását "terápiájuk" részeként értelmezzük. Az elvárásokat akár folyamatosan módosítjuk annak érdekében, hogy szert tegyenek némi sikerélményre. Hogy megtapasztalják, képesek elvégezni a feladatokat és megérezzék ennek örömét. Bizonyos esetekben ez az élmény is segítség lehet a kábítószer elhagyásának folyamatában.

Tevékenységünk során kialakult egy olyan **távoktatási-konzultációs tanítási mód és rendszer is, mellyel a rehabilitációs intézetben terápiában résztvevő kábítószerfüggőket tudjuk támogatni.** Munkánk során ismerkedtünk meg a pécsi székhelyű Leo Amici Alapítvány komlói rehabilitációs intézetével. 1994-ben egy kábítószerfüggő tanodás diák került a komlói intézetbe és ottani terápiájában részt kapott a tanulási folyamat. Kezelésének befejezése után a Tanoda diákja lett és jelenleg itt fejezi be gimnáziumi tanulmányait. Így indult a két intézmény közös gondolkodása és munkája. Jelenleg a 15 fős befogadóképességű intézet 3 lakója a Tanoda diákja, és terveink szerint ez a létszám folyamatosan bővülni fog. A terápiájukba szervesen beépülő tanulási program szélesítheti az intézet elhagyása utáni életcélokat, lehetőségeket, további életutakat. Ugyanakkor maga a tanulási folyamat sok olyan elemet tartalmaz, melyek személyiségfejlesztő ereje előmozdítja a rehabilitációs intézetben a terápiás folyamatot. A tanulás kemény munka, mely fegyelemre, koncepciózus munkára kényszerít, fejleszti a koncentrációs- és kommunikációs készséget, oldja a szorongást, erősíti az egyén önmagába vetett hitét. A tanulásban elért sikerek növelik az önbizalmat és számukra nagyon fontos "üzenetek" a külvilágból, melyek a "rám szükség van" jelentést hordozzák. Ez utóbbi két tényező nagy segítség egy szenvedélybeteg rehabilitációs folyamatában.

Tapasztalataink szerint tanulási-tanítási folyamatuk nem valósítható meg személyes találkozások, konzultációk nélkül. E program hatékony működése - ideális esetben - kéthetente három napos találkozásokat igényel. Időközönként a Tanoda segítő-oktatói utaznak Komlóra, máskor komlói diákjaink jönnek Budapestre iskolába. E találkozások alkalmával nyílik mód a konzultációkra ill. elsősorban a tanulási problémák megbeszélésére.

Nemcsak arról van szó, hogy nehéz egyedül tanulni, a fő probléma a tanulási képességek szinte teljes hiánya. Ez a megelőző életvezetésből adódik. Nagyok a lemaradások az elvesztegetett, kihagyott és a személyiséget mindenféle értelemben károsító, pusztító évek miatt. Először is hiányzik a megfelelő önbizalom, ezt pedig

nem lehet távoktatással, csak és kizárólag személyes kapcsolatokkal, személyes támogatással erősíteni. Ennek legfontosabb eleme a sok pozitív megerősítés és a tanulás első időszakában sok-sok sikerélmény teremtése.

Fontos a személyes kapcsolat, azért is, mert ismernünk kell az adott diákegyetem habitusát ahhoz, hogy megfelelő tananyagot, és főleg megfelelő módszereket és feladattípusokat tudjunk komlói diákjaink számára is megválasztani ill. kitalálni. Feladataikat tantárgyanként kéthetes periódusokban adjuk ki. Ezen belül idejüket és haladási ütemüket önállóan kell kialakítaniuk, de aki erre nem képes, annak napi ütemezést készítünk, és az elvégzendő feladatokat határidővel látjuk el. A kapcsolatot levelezés útján is tartjuk. Időközönként vizsgákat rendezünk számukra, mindig a Tanodában. Itt ők is osztályzatokat szerezhhetnek, de teljesítményüket mindig szóban is értékeljük, a vizsgát egy közös beszélgetéssel zárjuk, ahol nemcsak a vizsga és a teljesítmény, de a lezárt időszak munkájának és tapasztalatainak értékelése is megtörténik.

Együtműködés más intézményekkel

A kábítószer-fogyasztók kezelése jó esetben igazi csapatmunka. Egyfelől nagy támogatásra van szüksége a segítőnek. A Tanodában ezt a támogatást a stáb biztosítja. Nehéz és merész feladat "magányos farkasként" foglalkozni ezzel a problémával. Jó, ha a segítő néha kibeszélheti magát, és van, aki meghallgatja vagy mellette áll azokban a krízisekben, amikor az egészből elege van, megrendül hite és türelme, vagy csak egyszerűen nem tudja, hogyan lépjen tovább egy helyzetben.

Ugyanilyen fontos kapcsolatot tartani a rokon intézményekkel, melyek segítségét adott esetben igénybe lehet venni, akár konzultálás, akár egy beteg kezelésének céljából. Fontos látni, hogyan gondolkodnak és dolgoznak mások. Sokat lehet egymástól tanulni megoldási módokban, viszonyulásokban. Mindig törekszünk arra, hogy vendégül lássunk vagy meglátogassunk olyan intézményeket, akik szintén foglalkoznak kábítószer-fogyasztókkal. Ilyen irányú szakmai kapcsolatainkat próbáljuk a legszélesebb körben működtetni. Ismerjük a kórházakat, ambulanciákat, önszervezeteket, csoportokat és a rehabilitációs intézeteket. Jó, ha az érintettek minél több helyen vehetnek igénybe segítséget, és ezekről informálni tudjuk őket, bár az ilyen irányú kínálat nem túl nagy sem a fővárosban, sem az ország más területein. Fontosnak tartjuk, hogy ezek a kapcsolataink - lehetőség szerint - ne formálisak legyenek. Mindenhol próbálunk személyekkel megismerkedni, együtt gondolkodni és tevékenykedni. Szeretnénk elérni, hogy amikor valaki tanácsért fordul hozzánk, hol kezeltesse magát, ne pusztán egy intézménybe, hanem egy személyhez tudjuk küldeni. Legsikeresebb és legtartalmasabb együtműködésünk a már említett Leo Amici Alapítvánnyal alakult ki. Ennek oka az, hogy kapcsolatunk egy konkrét munkával kezdődött, együtműködésünk ebben csiszolódott, és gondolkodásunk nagyon hasonló.

Eddigi közös munkánk tapasztalataink szerint mindkét oldalon egy új, és az érintett fiatalok szempontjából fejlődésüket segítő lehetőség. A Tanoda szenvedélybetegségekkel küzdő vagy arra hajlamos, ill. erősen veszélyeztetett diákjai a komlói intézetben kezelésen lévőkkel való találkozások során a lehető leghitelesebb képet kaphatják a szenvedélybetegségekről ill. a gyógyulás esélyeiről, folyamatáról. E találkozások egyrészt megelőző szerepet töltenek be, másrészt a Tanodás kábítószer- ill. alkoholfüggő fiatalok esetében erősíthetik az e betegségtől való megszabadulás elhatározásának folyamatát.

A Leo Amici Alapítvány munkájában az iskola megjelenésével szélesedik a terápiás repertoár, s mivel gondozottjaik mindig is többségében budapesti illetőségű

fiatalok, a Belvárosi Tanoda számukra egy konkrét - ottani terápiájuk befejezése utáni - kivezető utat jelenthet. Sokat tanulhatnak egymástól a stábok, a segítők is a közös munka során. Közös terveink között szerepel a prevenciós munka részeként iskolák felkeresése. Ezen alkalmakkor a komlói intézet színjátszó csoportjának előadása után (mely színházterápiás munkájuk eredménye), közösen kezdeményeznénk beszélgetéseket a résztvevő pedagógusokkal, diákokkal a szenvedélybetegségek bármely kérdéséről. A két intézmény együtműködése mindkettőnk tevékenységében hiányterületet pótol. Ez a közös munka teljesebbé teszi úgy a prevenciós, mind a rehabilitációs folyamatot. Az a fiú, akit kábítószerfüggőként vettünk fel a Tanodába, majd Komlóra került és jelenleg a Tanodában készül érettségi vizsgájára, egy interjúban egyszer azt nyilatkozta: Komlón vannak a gyökereim és Budapesten a perspektíváim.

Fontos a szakmai kapcsolatok és tájékozottság széles köre azért is, mert csak alternatívák ismeretében lehet egy-egy adott helyzetben válogatni a megoldási módok közül. Nem mindenkinek felel meg ugyanaz a kezelési mód. A kábítószer-fogyasztó személyiségét, helyzetét és igényeit minden esetben érdemes figyelembe venni.

Érdemes bevonni a közös munkába a szülőket is. Gyakran tapasztaltuk kábítószer-fogyasztó diákjaink esetében, hogy a család semmit nem tudott a fiatal e problémájáról. Kezdetben komoly kérdéseket vetett fel számukra ez a helyzet: kötelességünk-e nekünk beavatni a szülőt, elvesztjük-e ebben az esetben az érintett bizalmát, vajon hogyan reagál a család, képesek vagyunk-e vállalni a szülőkkel való kapcsolattartást is, stb.? Természetesen tapasztaltuk az ellenkezőjét is, amikor a család szinte részt vállalt a fiatal kábítószer-fogyasztásában. Támogatta azt pénzzel, a szélsőséges viselkedési módok elfogadásával, vagy éppen az oda nem figyeléssel.

Nem könnyű feladat a kábítószer-fogyasztók családjaival együtműködni. Mégis úgy tapasztaltuk, szükséges. Gyakran az ő változásuk is kulcsa a fiatal gyógyulásának. Ha az első rémült kétségbeesés vagy önmarcangolás után sikerül a szülővel együtműködő, partneri viszonyt kialakítani - felkészítve őt a várható nehézségekre -, jó esetben kölcsönösen támogathatjuk egymás munkáját. A család és az azon belüli kapcsolatok természetesen mindig átrendeződnek egy ilyen krízishelyzetben. Az átrendeződés eredménye lehet pozitív kimenetelű is. Ha a szülő félrecsúszott életű gyermeke mellé áll, részt vállalhat annak felépülésében. Újra fogalmazhatják, alakíthatják megromlott kapcsolatukat. Sokszor ezt nem vállalják a szülők, de akkor is jobb, ha tisztában vannak a valós helyzettel. Önmagában a titkolódzás megszűnése is sokat jelenthet mindkét fél számára.

Mi tekintünk eredménynek?

Sokszor és sokat tépelődöttünk, mit tekinthetünk eredménynek ebben a munkánkban? Azt gyorsan meg kellett tanulnunk, hogy a kis részsikereket is értékelni tudjuk. Hiszen nagyon sok a kudarc, a kilátástalan helyzet, a hosszú évek után is stagnáló állapot, a visszaesés, és nagyon kevés ehhez képest a teljes felépülés. Tudjuk, hogy nem elég, ha valaki abbahagyja a kábítószer-fogyasztást. Ez önmagában csak részeredmény. Bár ezeket is megtanultuk értékelni. Lehetőségeink viszonylag szűkösek, de ezeken belül az alábbiakat eredményként tudjuk értékelni:

- képesek vagyunk nyíltan beszélni a kábítószerrel, információkat adni és szemléletet formálni;
- sokan fejezik be úgy tanulmányaikat a Tanodában, hogy nem próbálják ki a kábítószerrel és nagy valószínűséggel nem is fogják, mert értelmes célokat találtak és elég erősek ahhoz, hogy tudjanak azokért dolgozni;
- a tanodás fiatalok tájékozottak ebben a témában;
- a próbálkozók esetében meg tudjuk előzni a függőség kialakulását;
- az alkalmi fogyasztók közül sokan a Tanodában töltött évek alatt fejezték be a kábítószer-fogyasztást;
- kapcsolatot tudunk fenntartani kábítószerfüggőkkel és motiválni tudjuk őket az absztinenciával és/vagy a felépüléssel kapcsolatos szándékukban;
- a Tanodában senkinek nincs szüksége titkolódzásra, mindenki nyíltan vállalhatja saját problémáját;
- a Tanodában nincs kábítószer-árusítás;
- diákjaink megtanulják, hogy törődni kell a társaikkal, egymással;
- megtanulnak egymásnak segíteni, egymásra odafigyelni;
- tudunk kábítószer-fogyasztókkal tanulni;
- értelmes feladatokat tudunk kínálni;
- segíteni tudunk perspektívák megfogalmazásában és kipróbálásában;
- terepe tudunk lenni a személyiség fejlődésének, változásainak;
- olyan értékeket képviselünk, amibe a serdülők kapaszkodhatnak, amik fontosabbak lehetnek a kábítószerrel szemben;
- a tanár-diák kapcsolat egy szereteten, bizalmon alapuló együttműködő kapcsolat a Tanodában, melyre támaszkodni lehet, s amely minta a drogmentes emberi kapcsolatok további alakításához

Összefoglalva a legfontosabb talán az, hogy működtetni tudunk egy olyan iskolát, ahol kábítószeres fiatalok is tanulhatnak és ez része lehet gyógyulásuk, felépülésük folyamatának.

Személyes zárógondolatok

Örülök, hogy módomban volt a gyakorlati munka mellett az összegzés elvégzésére, mert ennek során jobban megértettem, miért is áll szívemhez, habitusomhoz legközelebb a Tanoda szerteágazó tevékenységéből pont ez a szelet, s miért is ebben találok meg segítő munkám igazi terepét, miért ebből épülök a leginkább?

Úgy érzem a szenvedélybetegekkel végzett munkában van lehetőségem leginkább arra, hogy teret kapjon a segítő munkáról vallott hitem, mely szerint ez nem elsősorban szakma, hanem életforma, gondolkodásmód, habitus, ahol nem szakemberségem, hanem emberségem a tét és kulcsa a segítő folyamatnak. Ahol az érzések, megérzések, az ösztönök gyakran, szinte mindig fontosabbak, mint az elgondolások. Ahol egyáltalán nincsenek „receptek”, ahol mindig változtatni és változni kell, ahol folyton rögtönzésre és gyors döntésekre van szükség. Amit csak mozgásban, s az állandó megújítás tudatában lehet végezni. Ahol személyem teljes beleadásával és megmutatásával lehet dolgozni. S mindezekért, ez az a terep, ahol mindig változni lehet és kell. A változás igénye és képessége pedig számomra a segítő munka kulcsa, s a kiégés megelőzésének módja.